

Nataliia Reznikova*
Oksana Ivashchenko Eliza Aslanova*****

**США, Китай і Мексика в центрі торгової війни:
зміст та специфіка розгортання економічних
конфліктів в XXI столітті**

Вступ

Визначено й розглянуто механізми здійснення оборонної і наступальної торгових війн в контексті економічних конфліктів в умовах лібералізації світогосподарських зв'язків. Проаналізовано потенційно можливі торговельні війни США з Китаєм (як великою економікою) та Мексикою (як малою економікою) — країнами, між якими ведеться досить інтенсивна двостороння торгівля, за умови різних сценаріїв, більш та менш агресивних з обох сторін. Узагальнено результати моделювання й встановлено, що не існує жодного сценарію, за якого б США були у вигравші від протекціоністських заходів по відношенню до однієї з або одразу обох країн. Переглянуті сценарії зображують абсолютно протилежні варіанти торговельної війни: односторонній протекціонізм; значне і двостороннє збільшення протекціоністських заходів з боку США; протекціоністські заходи США та агресивна політика контрагента; відносно незначне підвищення тарифних ставок (оптимальне, визначене рівновагою Неша). За будь-якого сценарію, вплив на добробут США, як і на ВВП, є нульовим або негативним. Доведено, що деякі окремі галузі можуть виграти від нових

* prof. Nataliia Reznikova, Kijowski Uniwersytet Narodowy im. Tarasa Szewczenki (Ukraina) / Наталія Резнікова, доктор економічних наук, професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, e-mail: reznikovanataliia@gmail.com

** dr Oksana Ivashchenko, Narodowa Akademia Statystyki, Rachunkowości i Audytu w Kijowie (Ukraina) / Оксана Івашченко, кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, Національна академія статистики, обліку і аудиту, e-mail: oi.nasoa@gmail.com

*** Eliza Aslanova, Kijowski Uniwersytet Narodowy im. Tarasa Szewczenki (Ukraina) / Еліза Асланова, студентка Інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, e-mail: erizlawian@gmail.com

тарифів, однак це відбувається за рахунок погіршення ситуації з іншими галузями, нижчими доходами кваліфікованих і некваліфікованих працівників, залучених в агрокультурному чи промисловому секторах. Встановлено, що наслідки для торговельних партнерів США відрізнятимуться за ступенем своєї деструктивності: так, Китай зазнає значного впливу внаслідок торговельної війни, тоді як програш Мексики є потенційно ще вищим. Визначено, що політика протекціонізму може принести прибуток лише окремим галузям, окремим країнам, скорочуючи при цьому загальний рівень добробуту. Узагальнено, що в разі, якщо підвищення тарифних ставок торговельних партнерів здається безпідставним, подібні суперечки слід вирішувати на глобальному рівні, наприклад, за допомогою механізмів СОТ.

Виклад основного матеріалу

Кінець 2016 і початок 2017 р. ознаменував новий етап у розвитку світової торгівлі. Після референдуму щодо виходу Об'єднаного Королівства з Європейського Союзу, президентських виборів в США та гучних протекціоністських заяв Д. Трампа¹, під час виборчої кампанії і після неї щодо тарифних ставок на імпорту з Мексики, Китаю та Німеччини (35% на імпорту з Мексики та 45% – з Китаю), підписання ним указу щодо виходу США з Угоди про Транстихоокеанське партнерство, торговельні війни заміщують торговельні конфлікти, що виникають при тарифному обмеженні, що накладається на певні групи товарів у двосторонній торгівлі окремих країн, стаючи довготривалою тенденцією².

¹ *Remarks by President Trump at Signing of a Presidential Memorandum Targeting China's Economic Aggression*, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-signing-presidential-memorandum-targeting-chinas-economic-aggression> [10.12.2019]; *Statement from President Donald J. Trump on Additional Proposed Section 301 Remedies*, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-president-donald-j-trump-additional-proposed-section-301-remedies> [10.12.2019]; *Statement on Steps to Protect Domestic Technology and Intellectual Property from China's Discriminatory and Burdensome Trade Practices*, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-steps-protect-domestic-technology-intellectual-property-chinas-discriminatory-burdensome-trade-practices>, [10.12.2019].

² В.Г. Панченко, Н.В. Резнікова, *Від протекціонізму до неопротекціонізму: нові виміри ліберального регулювання*, "Міжнародна економічна політика" 2017, № 2(27), с. 95-117; В.Г. Панченко, Н.В. Резнікова, *Методологічні засади економічного націоналізму*, "Економіка і держава" 2017, № 7, с. 4-8; В.Г. Панченко,

На основі багатосторонньої багатогалузевої моделі рівноваги CGE, що включає показники тарифних ставок, обсягів торгівлі та масштабів виробництва, Міжнародним дослідницьким інститутом продовольчої політики було досліджено 18 сценаріїв торговельної війни між США і Китаєм та США і Мексикою для моделювання впливу останньої на глобальний добробут. Висновок моделювання однозначний: в цілому всі країни втрачають від торговельних воєн. Так, у випадку торговельної війни між країнами з великою та малою економіками, країна з великою економікою може мати вигоди, тоді як країна з малою економікою зазнає значних втрат. Відтак торгова війна не може принести прибутки всім країнам-учасникам, і лише співпраця може нейтралізувати потенційні негативні наслідки.

Колишні співробітники Міжнародної торговельної комісії США Е. Балістреті та Р. Гіллберрі³, що поставили собі за мету перевірити результати моделювання торговельних воєн на основі тієї ж прикладної моделі загальної рівноваги (AGE), використовували аналогічні дані для аналізу наслідків їхнього розгортання на прикладі торговельного протистояння між США, Мексикою і Китаєм. Слід відзначити, що незважаючи на відмінності у застосованих підходах і попри те, що деякі розрахунки мають певні відхилення, в цілому результати співпадають, що тільки доводить їхню достовірність.

Нами було поставлено за мету перевірити результати моделювання впливу торговельних воєн на міжнародну торгівлю з урахуванням новітніх проявів протистояння між країнами⁴. Якщо взяти за гіпотезу, що США підвищують імпорتنі тарифи на всю продукцію, що надходить з Китаю та Мексики за виключен-

Н. В. Резнікова, *Політика економічного націоналізму: від витоків до нових варіантів економічного патріотизму*, "Економіка і держава" 2017, № 8, с. 5-11.

³ E.J. Balistreti, R.H. Hillberry, *21st Century Trade Wars*, <https://www.gtap.agecon.purdue.edu/resources/download/8809.pdf> [11.12.2019]

⁴ Н.В. Резнікова, *Економічна експансія в умовах становлення нового каркасу міжкраїнової взаємодії*, "Актуальні проблеми міжнародних відносин" 2012, вип. 111, с. 90-100; Н.В. Резнікова, *Теоретикометодологічні засади визначення економічної залежності в умовах двополярного зонування світової економіки*, "Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право" 2012, № 4(63), с. 38-42; Н.В. Резнікова, *Міжнародне співробітництво в сфері економічної політики: проблема збереження суверенітету та аналіз потенційних вигод*, "Актуальні проблеми міжнародних відносин" 2013, вип. 113, с. 149-159.

ням нафти, енергоносіїв та мінеральних продуктів (тобто стратегічно важливі для США ресурси), маємо п'ять основних сценаріїв розвитку подій:

1) Китай та Мексика у відповідь підвищують імпорتنі тарифи на продукцію з США.

2) Китай та Мексика встановлюють такі тарифи на імпорт з США, що рівень доходів з імпорту дорівнює новим доходам з експорту цих країн в США.

3) Китай та Мексика встановлюють такі тарифи, що умови торгівлі з США є подібними до початкових.

4) Існує оптимальний сценарій, за яким кожна країна встановлює тариф, що максимізує добробут своїх виробників, базуючись на тарифній ставці, встановленій її торговельними партнерами.

5) Рівновага за Нешем між країнами, що знаходяться в стані війни встановлюється за ситуації, коли добробут країни визначається оптимальним тарифом, встановленим протилежною стороною.

Торгова війна обумовлена одностороннім стимулом кожної країни до введення імпорتنих тарифів з метою покращення умов торгівлі. Як прояв економічного суперництва торгова війна реалізує себе через некооперативну тарифну політику в процесі міжкраїнової взаємодії. Торгові війни, на думку Дж. Конібеара, є категорією інтенсивного історичного конфлікту, за якого сторони взаємодіють, домовляються, застосовують заходи у відповідь, перш за все, переслідуючи власні економічні цілі, безпосередньо пов'язані з конкретними товарами та послугами, застосовуючи обмеження вільного руху товарів та послуг. Вчений виокремив три основні типи торгових воєн:

• **Торгові війни, що слід розглядати як реалізацію політики за варіантом „дилеми ув'язненого”:** співпраця має сенс лише за умови її взаємного характеру; небажання співпрацювати є домінуючою стратегією, але у випадку її дотримання обома сторонами катастрофа неминує (наприклад, Chicken War між США та ЄЕС у 1960-х рр.⁵);

⁵ *The Chicken War: A Battle Guide*, “The New York Times” 1964, <https://www.nytimes.com/1964/01/10/archives/the-chicken-war-a-battle-guide.html> [11.12.2019].

• **Торгова війна між країнами з великою та малою економікою:** ситуація, за якою країна з великою економікою виграє, а країна з малою економікою зазнає збитків, відома як „Johnson case” (наприклад, війна між Францією та Італією у 1886-1898 рр.⁶, Францією та Швейцарією у 1892-1895 рр., Німеччиною та Росією у 1893-1894 рр.);

• **Торгова війна з великою кількістю учасників** (наприклад, така, що розгорнулася в результаті підписання у 1930 р. Закону Смута-Хоулі про мита⁷).

Основними видами торгових воєн є оборонна і наступальна війни. До методів оборонної торгової війни належать: 1) підвищення імпорتنих мит (в т.ч. використання зрівняльних мит (англ. *Counter vailing duty*), які передбачають підвищення ціни імпортованого товару до рівня внутрішніх цін з метою запобігання демпінгу); 2) зниження імпорتنих квот; 3) введення нетарифних обмежень — бар'єрів, пов'язаних з ускладненням процедури ліцензування та нагромадженням митних формальностей; 4) запровадження технічних бар'єрів, які передбачають виникнення складнощів з відповідністю імпорتنих товарів національним стандартам і технічним умовам.

Дослідники А. Буе і Д. Лаборд⁸, які спочатку ставили собі за мету оцінку ситуації з Дохійським раундом переговорів, розгля-

⁶ Війна між Францією та Італією у 1886-1898 рр., після уніфікації країни у 1871 р. урядом держави почали застосовуватися протекціоністські заходи для стимулювання нових галузей економіки, що призвело до розірвання угоди з Францією у 1886 р. та підняття Італією тарифів до рівня 60%. Франція відмовилася від перемовин та пригрозила застосуванням тарифів у відповідь — у 1892 р. був запроваджений протекціоністський *Méline tariff*. Як наслідок, впливу зазнали не тільки ці дві країни, але й держави, в яких були розташовані їх постачальники, а також це підштовхнуло Італію ближче до Німеччини та Австро-Угорщини напередодні Першої світової війни.

⁷ **Закон Смута-Хоулі про мита** — федеральний закон, підписаний у 1930 р., що різко підвищив митні тарифи США на більш ніж 20 000 видів імпортованих товарів до рекордних рівнів. На думку багатьох економістів, закон Смута — Хоулі став катализатором згорання торгівлі між США та Європою з високого рівня 1929 р. до депресивного в 1932 р., що сприяло розвитку Великої Депресії. Закону Смута-Хоулі було приділено багато уваги з боку дослідників, і не дарма: після краху світової економіки і торгівлі у 1930 р. частка економіки США скоротилася з 16% до 11% у 1935 р.; обсяг імпорту скоротився на 40%.

⁸ A. Bouët, D. Laborde, *US Trade Wars with Emerging Countries in the 21st Century: Make America and Its Partners Lose Again*, <https://www.ifpri.org/publication/us-trade-wars-emerging-countries-21st-century-make-america-and-its-partners-lose-again> [12.12.2019].

нули сценарій багатосторонньої торговельної війни через застосування провідними економіками світу вищих тарифних ставок у 2009-2014 рр. За їхніми оцінками, така війна спричинила б 7,7% скорочення світової торгівлі та скорочення світового добробуту на 353 млрд. дол. США. К. Гамільтон і Дж. Веллі⁹ досліджували двосторонню торгівлю на прикладі двох товарів і дійшли висновку, що тарифи на основі рівноваги Неша є значно вищими за дійсні тарифи, а тому їх запровадження передбачає значне скорочення добробуту сторін.

За багатосторонньою багатогалузевою моделлю Р. Осса¹⁰, уряди запроваджують тарифи з метою (1) маніпулювання умовами торгівлі; (2) відмивання коштів з інших країн та (3) захисту галузей, що є важливими в політичному плані. Розглядаючи 33 галузі на прикладі 7 країн, автор отримав середній оптимальний тариф на рівні 62,4%, середнє зростання добробуту для країни, що встановлює тариф, 1,9%, та скорочення добробуту інших країн на 0,7%. Випадок застосування рівноваги Неша є гіршим у порівнянні з вільною торгівлею для всіх учасників – падіння добробуту в середньому на 2,9%.

На основі цих теоретичних підходів можна зробити три головні висновки. По-перше, глобальні торговельні війни шкодять всім країнам, знижуючи ефект добробуту в цілому. По-друге, два варіанти розвитку подій можливі в рамках двосторонньої торгівлі, але частіше обидві країни зазнають збитків. По-третє, навіть коли ми маємо справу з так званим „Johnsoncase” – ситуацією, за якою велика економіка отримує прибутки – світовий добробут скорочується.

Розглядаючи торговельні відносини США, Китаю та Мексики, слід зазначити, що всі три країни є членами СОТ, при цьому Мексика є малою економікою, а Китай та США, зважаючи на кількість населення та обсяг ВВП, є великими економіками. Одним з основних факторів початку торговельної війни є двосторонній торговельний дефіцит. На основі даних UN Comtrade database за 2017 р. було встановлено, що відносини США-Китай та США-

⁹ C. Hamilton, J. Whalley, *The Trading System After the Uruguay Round*, Peterson Inst for Intl Economics, Washington, DC 1985, 302 p.

¹⁰ R. Ossa, *Trade Wars and Trade Talks with Data*, “American Economic Review” 2014, vol. 104(12), pp. 4104-4146.

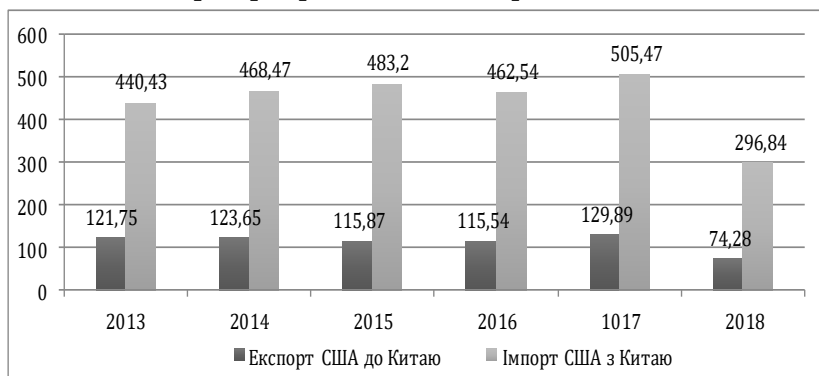
Мексика є важливими, особливо для Мексики (Див. Рис. 1 і 2), для якої США становлять 81% всього експорту та 47% – імпорту (Див. Рис. 3). Тим не менше, частка цих країн в експорті та імпорті США теж є досить значною, тому введення тарифів у відповідь може мати негативний вплив і на економіку США в тому числі.

Рис. 1. Показники торгового балансу США та Китаю, США та Мексики (млрд. дол. США)

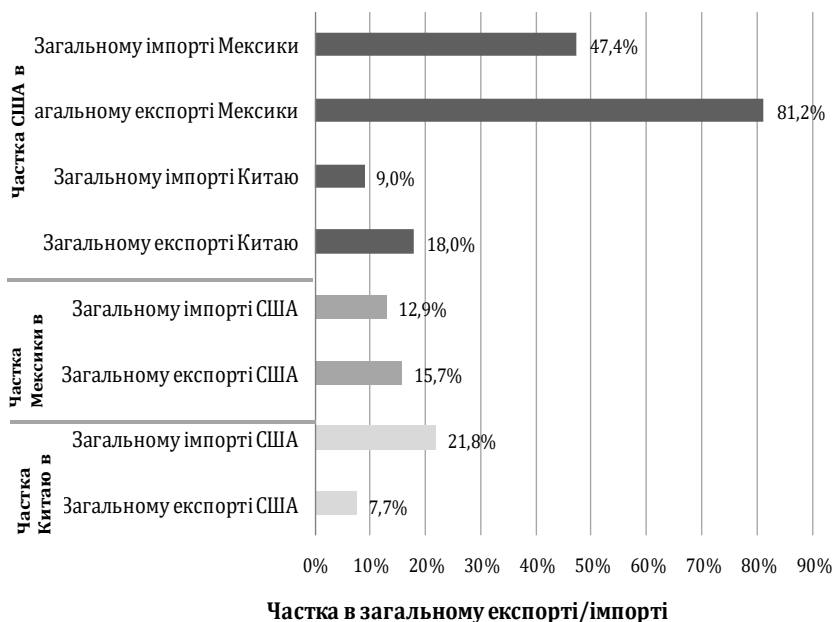
Джерело: укладено авторами за: *United States Census Bureau*, <https://www.census.gov> [15.12.2019].

Рис. 2. Рівень торговельного дефіциту США з Китаєм як тригер торгової війни, (млрд. дол. США)

Джерело: укладено авторами за: *United States Census Bureau*, <https://www.census.gov> [15.12.2019].

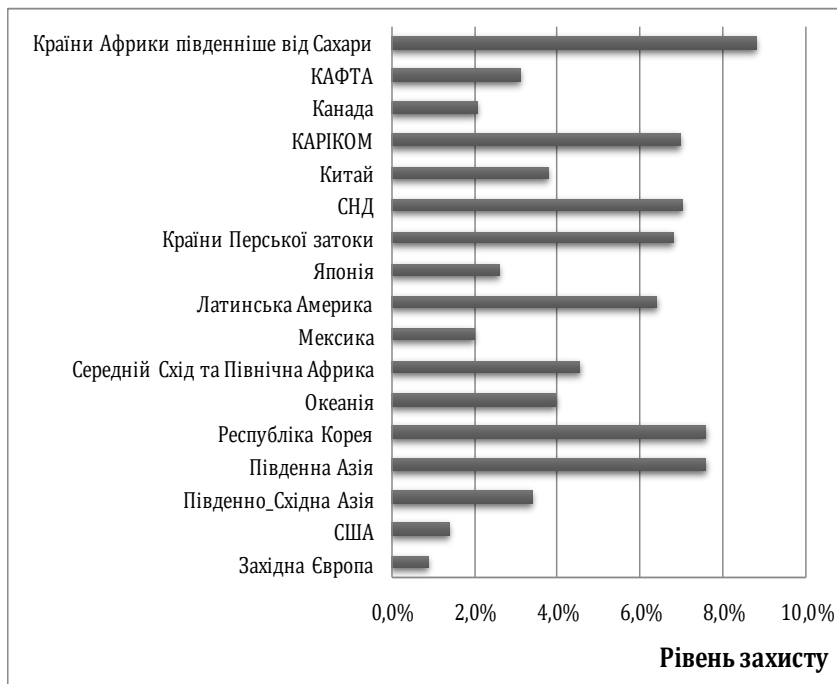
Рис.3. Частки двосторонньої торгівлі в загальному обсязі експорту та імпорту кожної країни, 2015 р.

Джерело: укладено авторами за: E.J. Balistreti, R.H. Hillberry, *21st Century Trade Wars*, <https://www.gtap.agecon.purdue.edu/resources/download/8809.pdf> [11.12.2019].

Торговельні відносини країн характеризуються наявністю глобальних ланцюгів вартості, при цьому і Китай, і Мексика належать до країн, що відстають, тобто країн вертикальної спеціалізації, а це каже про вищу залежність країн від імпорту як складової майбутніх кінцевих продуктів, які направляються на експорт. Оцінюючи країни за рівнем захисту, виявлено, що Китаєм встановлено найвищий рівень захисту, майже вдвічі вищий за Мексику і в 3-4 рази вищий за США, і вираховується він у відсотках як середньозважене значення імпортих тарифів на товари (див. Рис. 4).

Рис. 4. Рівень світового захисту країни, середньозважене значення імпорتنних ставок на товари, 2017 р.

Джерело: укладено авторами за: P. Armington, *The Geographic Pattern of Trade and the Effects of Price Changes*, “IMF Staff Papers” 1969, no. 16(2), pp. 179–201.

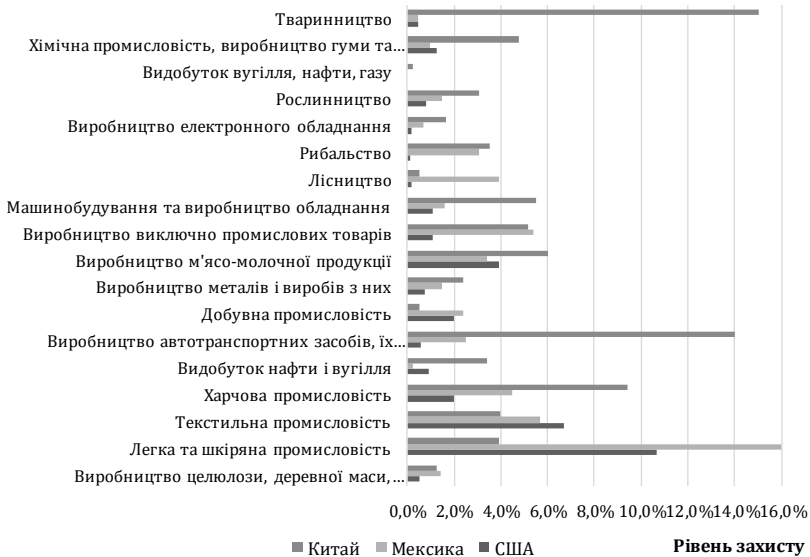
Це підтверджується і рівнем захисту на двосторонньому рівні. Так, рівень захисту США складає 0% по відношенню до Мексики (в рамках НАФТА) та Китаю – 3%; Китаю до Мексики і до США – 5%, Мексики до Китаю 6% і до США – 0%. І хоча, здавалося б, незважаючи на ці 5% та останні новини, США не входить до числа країн, що зазнають найбільшої дискримінації з боку Китаю. Набагато більші тарифи введені по відношенню до країн Карибського басейну, Японії, Західної Європи через спеціалізацію. А доступ США до ринку Мексики взагалі відкритий завдяки участі в НАФТА, в той час як Китай, Республіка Корея та країни Півден-

но-Східного регіону зазнають дискримінації за рахунок обмеженого доступу на ринок Мексики.

Імпортний тариф у 5% в Китаї та 3% в США може здатися несправедливим, однак ніколи з часів Другої світової війни двостороння торгівля не передбачала принцип взаємності. Коли йде річ про протекціоністські заходи Китаю, важко судити про них виходячи з вищезазначених 5%, а доцільніше розглядати значення тарифних ставок по секторам.

Так, політика Китаю характеризується найбільшою різницею тарифних ставок між секторами: максимальному захисту підлягають сільське господарство (тваринництво) та виробництво транспортних засобів. Уряд Мексики і США найбільше захищають внутрішній ринок текстильної промисловості та виробів зі шкіри (Див. Рис. 5).

Рис. 5. Рівень тарифного захисту за галузями у США, Мексиці та Китаї

Джерело: укладено авторами за: P. Armington, *The Geographic Pattern of Trade and the Effects of Price Changes*, "IMF Staff Papers" 1969, no. 16(2), pp. 179–201.

Торговельні зв'язки між США та Китаєм є міцними. Наразі Китай є найбільшим торговельним партнером США з обсягами торгівлі в 636 млрд. дол. США (2017 рік), третім експортним ринком (після Канади та Мексики), а також найбільшим імпортером споживчих товарів для США. Прикметно, що історія активного торговельного співробітництва почалась у 1979 р., коли Китай почав впроваджувати економічні реформи, направлені на лібералізацію торгівлі (див. табл. 1). Між США та Китаєм було підписано, у червні 1979 р., двосторонній торговий договір, а з 1980 р. між країнами встановився режим найбільшого сприяння. Важливу роль у зростанні економіки Китаю, зокрема показників зовнішньої торгівлі відіграли й комплексні торгові зобов'язання, взяті після вступу до Світової організації торгівлі (СОТ) в 2001 р.

Табл. 1. Порівняння обсягів торгівлі між США та Китаєм у 1980 та 2017 р.

Показник	1980 рік	2017 рік
Рейтинг Китаю як торговельного партнера США	24	1
Місце Китаю як експортного ринку для США	16	3
Місце Китаю як імпортера товарів на ринок США	36	1
Обсяги торгівлі (експорт та імпорт разом)	4 млрд. дол.США	636 млрд. дол.США
Експорт США до Китаю	3,8 млрд. дол.США	130,4 млрд. дол.США
Імпорт США з Китаю	1,1 млрд. дол.США	505,6 млрд. дол.США
Торговельний баланс США	2,7 млрд. дол.США	-375,2 млрд. дол.США

Джерело: складено авторами на основі: M. Wayne-Morrison, *China-U.S. Trade Issue*, Congressional Research Service 2018, <https://fas.org/sgp/crs/row/RL33536.pdf> [15.12.2019].

Китай є третім за обсягом ринком експорту США (експорт у 2017 році – 130 млрд. дол. США), поступаючись майже вдвічі Канаді (282 млрд. дол. США) та Мексиці (243 млрд. дол. США) – двом партнерам США в рамках НАФТА (рис. 1, рис. 2). Проте, темп зростання експорту до Китаю з 2002 по 2017 роки становив

491% – абсолютний рекорд у порівнянні з 10 найбільших експортних ринків США, у той час, як загальний темп зростання дорівнював 123,1%. Щодо товарних категорій, найбільше експортується в Китай продукція аерокосмічної галузі (цивільні літаки та частини), олійні культури та зерно (соеві боби), автомобілі, напівпровідники та електронні компоненти, а також відходи і брухт.

Виграш обох країн від взаємної торгівлі є очевидним: США надає Китаю великий експортний ринок, а американці споживають доступну китайську продукцію. Окрім того, Китай є другим у світі тримачем цінних паперів Казначейства США, що дозволяє Америці утримувати відсоткову ставку на низькому рівні. Тож виникає питання, звідки взагалі почалися розмови про торговельну війну між США та Китаєм. Конфлікт між країнами зумовлений наступними факторами: Китай критикує США за експортні обмеження високотехнологічних продуктів, нечесну конкурентну політику по відношенню до Китаю, встановлення необґрунтованих торговельних санкцій; США зі свого боку стурбовані дискримінаційною інноваційною політикою, неефективною політикою захисту інтелектуальних прав власності та неповним дотриманням зобов'язань в рамках СОТ китайськими партнерами. І незважаючи на стабільне зростання взаємної торгівлі, сьогодні існують сумніви щодо їхньої майбутньої співпраці. Якщо у випадку з Мексикою Д. Трампом було обіцяно впровадження 35% тарифу, то в контексті Китаю йшла мова навіть про 45%.

Для прогнозування можливих сценаріїв торговельної війни США з Мексикою та Китаєм застосовується *MIRAGRODEP* – рівноважна модель, що базується на оберненій багатосторонній багатогалузевій моделі *MIRAGE* (Моделювання міжнародних відносин за встановленої рівноваги, англ.: *Modelling International Relationships under Applied General Equilibrium*).

Основні припущення моделі такі: 1) виробництво описується виробничою функцією Леонтьєва; 2) використання природних ресурсів стале, це єдиний ресурс з фіксованим рівнем постачання. Кваліфікована робоча сила є повністю мобільною; 3) ця модель є неокласичною і передбачає, що рахунок за зовнішніми операціями, рахунок державних доходів та витрат і рахунок за операціями приватних осіб є закритими; 4) також ця модель не передба-

чає застосування додаткових доходів від вищих тарифних ставок для зменшення дефіциту державного бюджету США.

Для розрахунків моделі використовуються дані з системи GTAP, яка містить інформацію щодо обсягів двосторонньої торгівлі і впровадження протекціоністських заходів в більшості країн світу. Зосередимо свій дослідницький ракурс на встановленні характеру взаємодії США та Мексики. Потенційні наслідки торговельної війни між США та Мексикою за умови 35% підвищення тарифів на всі товари з Мексики до США (за винятком рівноваги Неша з повною мобільністю капіталу, за якої США підвищили б тарифи лише на 13,4% — це означало б менш еластичне постачання для обох партнерів, встановлення вищого оптимального тарифу), тарифні ставки Мексики залежать від цілей, що переслідує країна. Можливі варіанти можна побачити у табл. 2.

Табл. 2. Моделювання зміни тарифів, запроваджених США-Мексикою, %

Сценарії, що моделюються	Абревіатура	Короткострокова перспектива		Довгострокова перспектива	
		Мексика	США	Мексика	США
Односторонній тариф, що запроваджується з боку США	OT_США	–	35.0	–	35.0
35 % запровадження тарифу у відповідь	35ТуВ	35.0	35.0	35.0	35.0
Тариф, що компенсує втрати доходу	ТКВТ	36.0	35.0	36.1	35.0
Покращення умов торгівлі за рахунок ведення тарифу у відповідь	ПУТ_ВТуВ	50.0	35.0	33.1	35.0
Оптимальне значення тарифу для максимізації власного добробуту	ОЗТМВД	9.3	35.0	9.1	35.0
Оптимальний тариф за рівновагою Неша	ОТН	9.6	14.4	9.5	13.4

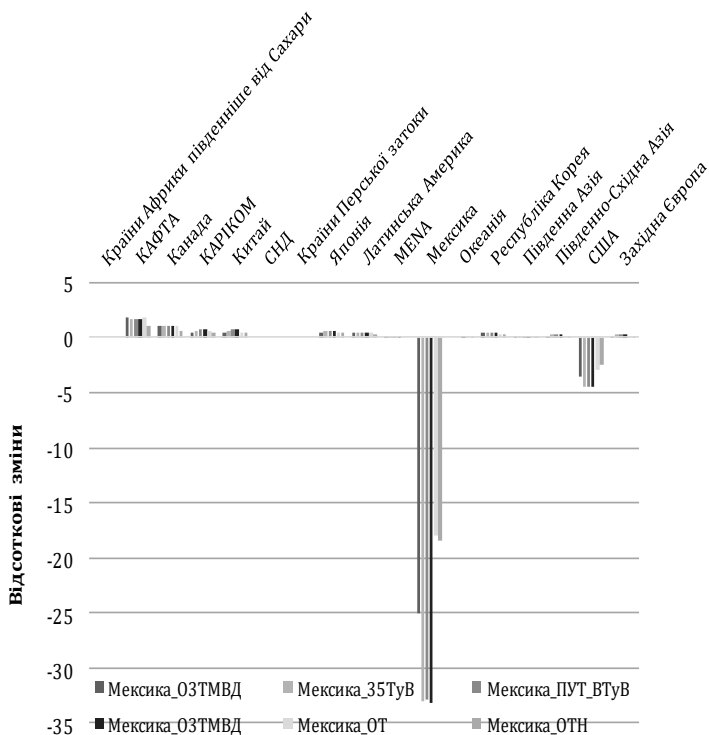
Джерело: розраховано авторами.

Для того, щоб встановити початкові умови торгівлі, підвищення тарифів має бути досить значним (+50% у коротко- і +33% у довгостроковій перспективі). Однак підвищення тарифів в Мексиці має бути дуже високим для відшкодування втрат Мексики зважаючи на те, що 80% експорту країни спрямовано в США. Якщо країна планує відповісти США в дусі правил СОТ – тариф має бути встановлено лише трохи вище за американський. Що ж стосується оптимального тарифу за рівновагою Неша, то 35% не є оптимальним показником для країни.

Кажучи про наслідки для торгівлі, одностороннє підвищення тарифів з боку США призведе до 18% зниження обсягу експорту з Мексики; а встановлення тарифів мексиканською стороною не лише матиме негативний вплив на показники імпорту, але й призведе до подорожчання місцевої валюти, ще більшого скорочення експорту з метою утримання показників поточного рахунку в тій же пропорції до ВВП країни. Було б неправильно вважати, що торгівельна політика США при цьому не зазнає жодних змін: вплив є однозначним, проте значно меншим; експорт США може скоротитися на 3%, у випадку відповіді з боку Мексики і на 4,5%. Більш того, закриття ринку США для мексиканських експортерів на ті ж 57% призведе до зростання експорту до Канади на 67% (експорт до партнерів, інших від США, зросте на 40,6% до 71,7%). А для США на заміну мексиканському експорту прийде 6,3% зростання експорту з країн-членів Карибського регіону. Загалом залежно від сценарію, обраного країнами, наслідки можуть бути різними, що і зображено на рис. 6.

За найбільш жорсткого сценарію маємо 64% скорочення мексиканського експорту до США та 69% скорочення американського експорту до Мексики; за найбільш оптимального (рівноваги Неша), хоча скорочення взаємної торгівлі є меншим (37% скорочення мексиканського експорту до США та 35% зниження американського експорту до Мексики), негативні наслідки є достатньо відчутними для обох сторін.

Рис.6. Зміни в експорті за регіонами та сценаріями

Джерело: розраховано авторами.

Якщо ж розглядати показники зміни добробуту домогосподарств (див. табл. 3), то вони є негативними для Мексики (втрати від -3,2% до -1,1%), негативними або нульовими для США і позитивними або нульовими для інших країн, які зможуть підвищити обсяги експорту до США та рівень свого добробуту (особливо Канада та країни Карибського басейну). Щодо впливу на сектори, що створюють додану вартість, то в Мексиці особливо негативного впливу зазнає машинобудування, електроніка, виробництво транспортних засобів (від -20% до -38%), в той час як жодна галузь економіки США не зазнає скорочення більш ніж на -1,5%. Також тарифні зміни негативно впливають на доходи працівників як в США, так і в Мексиці: 0-0,5% в США та 0-5,9% в Мексиці.

Таким чином, аналіз потенційної торговельної війни між США та Мексикою дає зробити два основні висновки. По-перше, малі економіки не мають змоги „дати відсіч” великим економікам, встановивши вищі тарифні ставки у відповідь з надією скорочення втрат від торговельної війни¹¹. По-друге, будь-яка економіка незалежно від свого розміру, підвищуючи тарифи у відповідь, має враховувати можливості максимізації власного добробуту, а не умови торгівлі чи обсяг отриманих тарифних зборів. По-третє, ні велика, ні мала економіки, що беруть участь у торговельній війни не можуть виграти від неї – це може стати можливістю підвищення прибутків лише деяких третіх країн.

Розглянемо ефекти потенційної торговельної війни між США та Китаєм знову за умови 35% підняття тарифів з боку США. Китай змушений ще більше підвищити тарифи у порівнянні з попереднім прикладом Мексики, якщо країна переслідує мету отримання тих же тарифних зборів, як і США: це зумовлено тим, що торговельні потоки з США до Китаю значно менші за торговельні потоки з Китаю (див. табл. 4).

Порівнюючи встановлені тарифи з рівновагою Неша, тобто оптимальним значенням тарифу для максимізації власного добробуту, встановлені американським урядом тарифи знову ж таки не збільшують доходи країни, 35% підвищення з Китаєм має більш негативний вплив, аніж з Мексикою. Це пов'язано з тим, що за рівновагою Неша, оптимальним в цьому випадку є підвищення на 7% замість 13,4% з Мексикою. Пояснити таку різницю можна тим, що початковий тариф з Мексикою становить 0%, а на китайські тарифи і так діє тариф 3%. По-друге, американський імпорт з Китаю характеризується вищою еластичністю у порівнянні з імпортом з Мексики.

¹¹ Н.В. Резнікова, В.Г. Панченко, *Нова норма світової економіки як середовище становлення неопroteкціонізму*, “Міжнародні відносини. Серія Економічні науки” 2014, № 4, http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3144 [15.12.2019].

Табл. 3. Зміни добробуту домогосподарств у випадку США-Мексика

	Мексика_ОТ_НМК		Мексика_35%ТуВ_НМК		Мексика_ТКВТ_НМК		Мексика_ПУТ_ВТуВ_НМК		Мексика_ОЗТМВД_НМК		Мексика_ОТН_НМК	
	Мексика_ОТ_ПМК	Мексика_35%ТуВ_ПМК	Мексика_ТКВТ_ПМК	Мексика_ПУТ_ВТуВ_ПМК	Мексика_ОЗТМВД_ПМК	Мексика_ОТН_ПМК						
США	0.0	0.0	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1	0.0	0.0	0.0	0.0
Мексика	-2.1	-1.3	-2.6	-1.8	-2.7	-1.9	-3.2	-1.8	-1.8	-1.0	-1.1	-0.5
КАФТА	0.3	0.3	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.3	0.3	0.1	0.1
Канада	0.1	0.1	0.2	0.1	0.2	0.1	0.2	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
УВТ	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.0	0.0
Китай	0.0	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0
Країни Перської затоки	-0.1	-0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	-0.1	0.0	0.0
Р-ка Корея	0.0	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.0	0.1	0.0	0.1

Джерело: розраховано авторами.

Табл. 4. Зміни тарифів, запроваджених між США-Китаєм, %

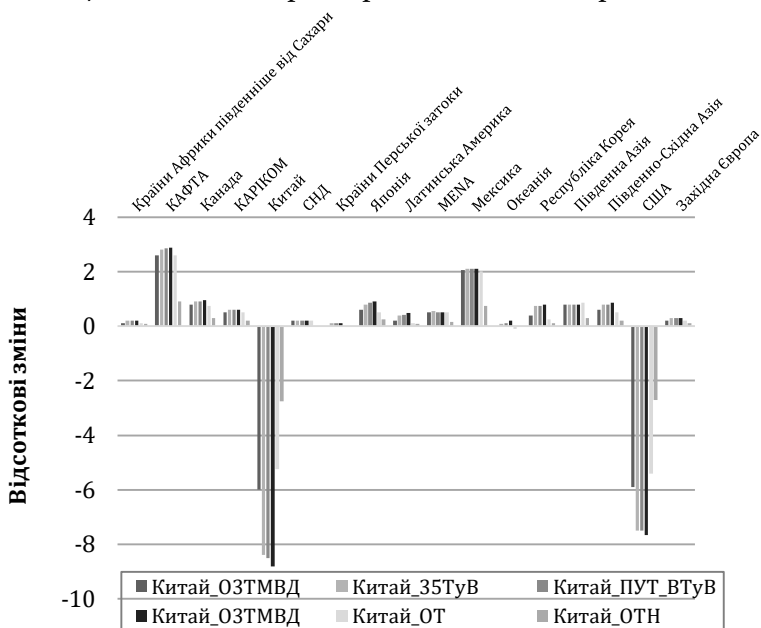
Сценарій	Короткострокова перспектива		Довгострокова перспектива	
	Китай	США	Китай	США
ОТ_США	–	35.0	–	35.0
35ТуВ	35.0	35.0	35.0	35.0
ТКВГ	59.9	35.0	59.7	35.0
ПУТ_ВТуВ	42.9	35.0	38.5	35.0
ОЗТМВД	4.1	35.0	3.7	35.0
ОТН	3.6	7.0	3.1	7.0

Джерело: розраховано авторами.

Отож, розглядаючи наслідки для двосторонньої торгівлі, вони є майже однаковими для США та Китаю. Зважаючи на розмір обох економік, їхню залученість у регіональній торгівлі по обидві сторони Тихого океану, побічні ефекти для третіх сторін є відчутнішими у порівнянні зі сценарієм США-Мексика. Ефект відхилення торгівлі відчувається за рахунок збільшення експорту з країн Карибського басейну та з Мексики більш ніж на 2% у більшості випадків (Див. рис. 7).

У випадку одностороннього підвищення тарифних ставок з боку США обсяг двосторонньої торгівлі скорочується на 75%, при цьому залучаються нові країни-імпортери в США (Південно-Східна Азія, Японія, Республіка Корея) та нові центри китайського експорту (Мексика, країни Карибського басейну, Канада). В цій ситуації спрацьовує ефект доміно: збільшення експорту з Південно-Східної Азії до США негативно впливає на експорт з Південно-Східної Азії до Китаю чи Японії. У випадку ж намагання Китаю отримати аналогічні американським прибутки від встановлених тарифних ставок. Моделювання засвідчує, що в разі підвищення Китаєм тарифних ставок майже на 60%, торговельні потоки з США до Китаю скорочуються на 82%, що призводить до збільшення американського експорту до Канади, Мексики та країн Карибського басейну.

Рис. 7. Зміни в експорті за регіонами та сценаріями

Джерело: розроблено авторами.

В той же час, у випадку встановлення оптимальних тарифних ставок на основі рівноваги Неша маємо нижчі у порівнянні з кейсом Мексики тарифи, а відповідно скорочення обсягів двосторонньої торгівлі є значно нижчим (-29% для Китаю-США та -18% для США-Китаю). Аналізуючи вплив введених тарифних ставок на загальний добробут країни, можемо встановити, що обидві країни втрачають: втрати китайської сторони є більшими, проте якщо втрати Мексики у попередньому випадку могли бути у 30 разів вищими за втрати США, то наразі різниця є меншою (див. табл. 5).

Відчутнішими за попередній сценарій з Мексикою є виграш третіх сторін (Мексика та країн Карибського басейну). Сектори, що створюють додану вартість, теж зазнають впливу: особливо негативного впливу зазнає китайська галузь електроніки (6,3%); у випадку агресивної політики з боку Китаю збитків зазнає сільське господарство США.

Табл. 5. Зміни добробуту домогосподарств у випадку США-Мексика¹²

Країна/об'єднання	Мексика_ОТ_НМК		Мексика_35%ТуВ_НМК		Мексика_ТКВТ_НМК		Мексика_ПУТ_ВТуВ_НМК		Мексика_ОЗТМВД_НМК		Мексика_ОТН_НМК	
	Мексика_ОТ_ПМК	Мексика_ОТ_ПМК	Мексика_35%ТуВ_ПМК	Мексика_35%ТуВ_ПМК	Мексика_ТКВТ_ПМК	Мексика_ТКВТ_ПМК	Мексика_ПУТ_ВТуВ_ПМК	Мексика_ПУТ_ВТуВ_ПМК	Мексика_ОЗТМВД_ПМК	Мексика_ОЗТМВД_ПМК	Мексика_ОТН_ПМК	Мексика_ОТН_ПМК
США	0.0	0.0	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1	0.0	0.0	0.0	0.0
Мексика	-2.1	-1.3	-2.6	-1.8	-2.7	-1.9	-3.2	-1.8	-1.8	-1.0	-1.1	-0.5
КАФТА	0.3	0.3	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.3	0.3	0.1	0.1
Канада	0.1	0.1	0.2	0.1	0.2	0.1	0.2	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
УВТ	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.0	0.0
Китай	0.0	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0
Країни Перської затоки	-0.1	-0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	-0.1	0.0	0.0
Республіка Корея	0.0	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.0	0.1	0.0	0.1

Джерело: розраховано авторами.

¹² **Примітки:** Нульова мобільність капіталу (НМК); повна мобільність капіталу (ПМК).

Розглянемо третій випадок торговельної війни, яку США розпочинають одразу проти двох країн. Табл. 6 відображає тарифні ставки, встановлені трьома країнами за різних сценаріїв. Положення США однозначно є набагато гіршим: по-перше, тарифи, що встановлюють Китай та Мексика у ході тристоронньої війни, є вищими за попередні два випадки; по-друге, Китаю за такої ситуації легше відновити початкові умови торгівлі, ніж у попередньому двосторонньому випадку, якщо Мексика не запроваджує жодних протекціоністських заходів. Сценарії встановлення оптимального тарифу за Нешем або отримання прибутків від тарифних зборів, таких, що їх отримує протилежна сторона, є аналогічними за своїм ефектом двостороннім сценаріям.

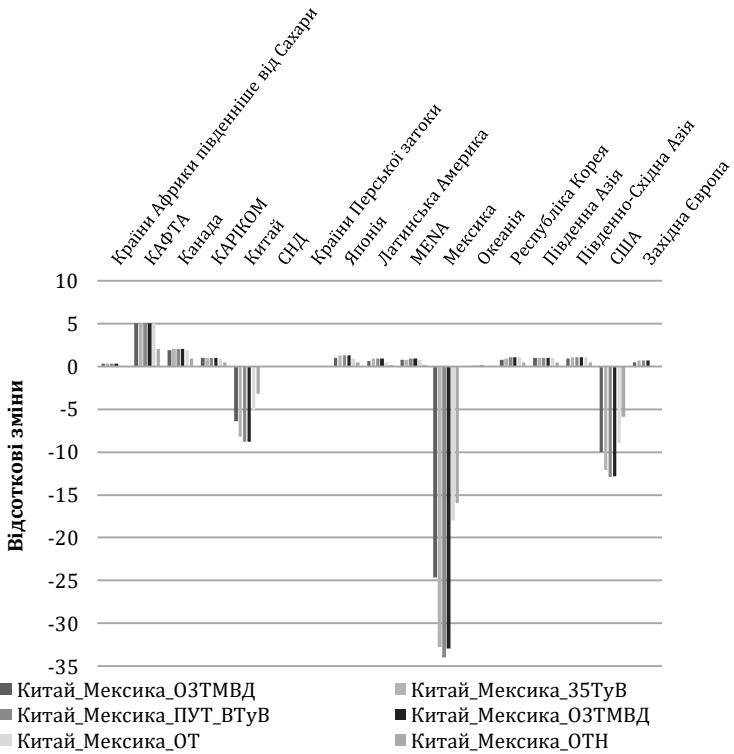
Табл. 6. Зміни тарифів між США-Китаєм-Мексикою, %

Сценарій	Короткострокова перспектива			Довгострокова перспектива		
	Китай	Мексика	США	Китай	Мексика	США
ОТ_США	–	–	35.0	–	–	35.0
35ТуВ	35.0	35.0	35.0	35.0	35.0	35.0
ТКВТ	59.9	36.3	35.0	59.7	36.1	35.0
ПУТ_ВТуВ	50.0	50.0	35.0	48.1	43.9	35.0
ОЗТМВД	9.3	9.3	35.0	6.3	9.1	35.0
ОТН	3.7	9.6	10.3	3.2	9.6	9.9

Джерело: розраховано авторами.

Зміна обсягів експорту одразу між трьома країнами не є прямою сумою ефектів від двосторонніх торговельних воєн, проте є дуже близькою до того (див. Рис. 8). При цьому за рахунок більш агресивної торговельної політики вже з боку двох економік скорочення експорту в США може бути набагато відчутнішим – від 6% до 13%. В свою чергу, макроекономічний ефект дійсно є сумою попередніх двох випадків, при цьому за рахунок тристоронньої торговельної війни очевидним є ще більший вигравш трьох країн, а саме – країн Карибського басейну.

Рис.8. Зміни в експорті за регіонами та сценаріями

Джерело: розраховано авторами.

Висновки

Проаналізувавши потенційно можливі торговельні війни США з Китаєм (великою економікою) та Мексикою (малою економікою) — країнами, між якими ведеться досить інтенсивна двостороння торгівля, за умови різних сценаріїв, більш та менш агресивних з обох сторін, можна зробити низку висновків:

1) Не існує жодного сценарію, за якого б США були у вигравші від протекціоністських заходів по відношенню до однієї з або одразу обох країн. Переглянуті сценарії зображують абсолютно протилежні варіанти торговельної війни: односторонній протекціонізм; значне і двостороннє збільшення протекціоністських заходів з боку США; протекціоністські заходи США та агресивна політика контрагента; відносно незначне підвищення тарифних

ставок (оптимальне, визначене рівновагою Неша). За будь-якого сценарію вплив на добробут США, як і на ВВП є нульовим або негативним. Так, деякі окремі галузі можуть виграти від нових тарифів, однак це відбувається за рахунок погіршення ситуації з іншими галузями, нижчими доходами кваліфікованих і некваліфікованих працівників, залучених в агрокультурному чи промисловому секторах.

2) Порівнюючи підвищення тарифних ставок на 35% США, Мексикою, і Китаєм та однакове, але менше підвищення, визначене рівновагою Неша, втрати країн є однозначно меншими за другого сценарію: 0,8, 1,8 та 0,4 для Китаю, Мексики та США і 0,3, 0,3 та 0 відповідно. Тобто підвищення тарифних ставок має бути помірним.

3) Наслідки для торговельних партнерів США відрізнятимуться за ступенем своєї деструктивності: так, Китай зазнає значного впливу внаслідок торговельної війни, тоді як програш Мексики є потенційно ще вищим. Відчутного скорочення зазнають окремі галузі: за односторонніх протекціоністських заходів з боку США машинобудівна галузь Мексики скорочується приблизно на 16%, а у випадку відповідної агресивної політики Мексики — сягнути 22%. Загалом, враховуючи розмір економіки Мексики та залежність її імпорту від США, чим агресивнішу тарифну політику проводитиме країна, тим більшими будуть втрати країни; найменшими вони будуть, якщо підняття тарифів буде відбуватися на основі підвищення добробуту країни.

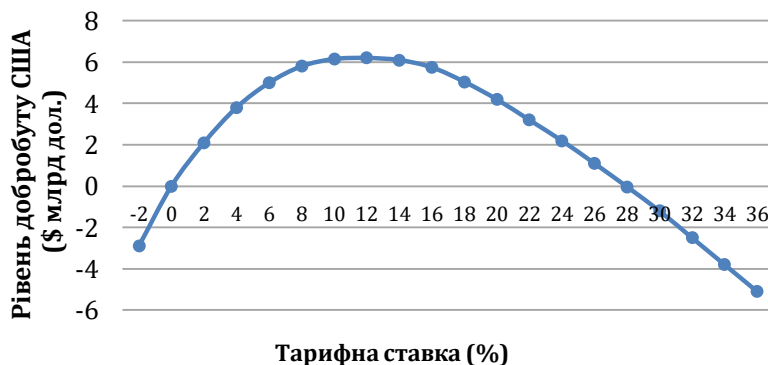
4) Враховуючи те, що частка поточного рахунку в ВВП має бути стабільною, країни-партнери повинні коригувати реальний валютний курс за рахунок зміни внутрішніх цін, що допоможе Мексиці, наприклад, дещо компенсувати експортні втрати в США в довгостроковій перспективі за рахунок переорієнтації експорту до інших країн.

5) Окрім того, часто треті країни можуть вигравати від торговельних воєн, що ведуть їх партнери. В нашому випадку однозначним є виграш країн Карибського басейну (від 0,3% до 0,8%) за рахунок збільшення експорту до США. При цьому глобальний добробут зазвичай скорочується приблизно на 0,1% за рахунок будь-якої подібної торговельної війни.

6) Політика протекціонізму може принести прибуток лише окремим галузям, окремим країнам, скорочуючи при цьому загальний рівень добробуту. В разі, якщо підвищення тарифних ставок торговельних партнерів здається безпідставним, подібні суперечки слід вирішувати на глобальному рівні, наприклад, за допомогою механізмів СОТ.

За результатами моделювання встановлено, що оптимальний тариф для США з Мексикою становить 12%, що враховує розмір економіки США та потужність ринку. США можуть отримати додаткових 6,3 млрд. дол. США за рахунок встановлення оптимального тарифу, і хочатакі обсяги не видаються значними з урахуванням загального обсягу приватного споживання, у відсотковому значенні зростання добробуту може скласти 0,06%. Однак 20% і 35%, запропоновані Д. Трампом¹³ (на Рис.9 позначені як T1 і T2), однозначно не є оптимальними: 35% тариф скорочує добробут країни на 5 млрд. дол. США.

Рис. 9. Вплив зміни тарифної ставки на мексиканський імпорт на рівень добробуту в США, млрд. дол. США

Джерело: укладено автором за: A. Bouët, D. Laborde, *US Trade Wars with Emerging Countries in the 21st Century: Make America and Its Partners Lose Again*, <https://www.ifpri.org/publication/us-trade-wars-emerging-countries-21st-century-make-america-and-its-partners-lose-again> [12.12.2019].

¹³ *President Trump Announces Strong Actions to Address China's Unfair Trade*, <https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2018/march/president-trump-announces-strong> [12.12.2019]

При цьому треба відзначити, що результати можуть дещо різнитися залежно від структури торгівлі: структура торгівлі за М.-Дж. Меліцом¹⁴ передбачає монополістично конкурентний виробничий сектор і невиробничі сектори з постійним ефектом масштабу у виробництві, що містять зовнішній фактор переміщення виробництва, який і визначає позитивні оптимальні тарифи. За більш стандартним підходом П. Армінгтона¹⁵, зовнішнім фактором є умови торгівлі, а тому обсяг торгівлі є відносно стабільним незалежно від зміни тарифних ставок, а зміни добробуту зумовлені коливаннями відносних цін.

Бібліографія

- Armington P., *The Geographic Pattern of Trade and the Effects of Price Changes*, "IMF Staff Papers" 1969, no. 16(2), pp. 179–201.
- Balistreri E.J., Hillberry R.H., *21st Century Trade Wars*, <https://www.gtap.agecon.purdue.edu/resources/download/8809.pdf/>.
- Bouët A., Laborde D., *US Trade Wars with Emerging Countries in the 21st Century: Make America and Its Partners Lose Again*, <https://www.ifpri.org/publication/us-trade-wars-emerging-countries-21st-century-make-america-and-its-partners-lose-again/>.
- Hamilton C., Whalley J., *The Trading System After the Uruguay Round*, Peterson Inst for Intl Economics, Washington DC 1985.
- Melitz M.J., *The Impact of Trade on Intra-Industry Reallocations and Aggregate Industry Productivity*, "Econometrica" 2003, vol. 71(6), pp. 1695-1725.
- Morrison W.M., *China-U.S. Trade Issue*, Congressional Research Service 2018, <https://fas.org/sgp/crs/row/RL33536.pdf/>.
- Ossa R., *Trade Wars and Trade Talks with Data*, "American Economic Review" 2014, vol. 104(12), pp. 4104–4146.
- President Trump Announces Strong Actions to Address China's Unfair Trade*, <https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2018/march/president-trump-announces-strong/>.
- Remarks by President Trump at Signing of a Presidential Memorandum Targeting China's Economic Aggression*, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-signing-presidential-memorandum-targeting-chinas-economic-aggression/>.
- Statement from President Donald J. Trump on Additional Proposed Section 301 Remedies*, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-president-donald-j-trump-additional-proposed-section-301-remedies/>.

¹⁴ M.J. Melitz, *The Impact of Trade on Intra-Industry Reallocations and Aggregate Industry Productivity*, "Econometrica" 2003, vol. 71(6), pp. 1695-1725.

¹⁵ P. Armington, *The Geographic Pattern of Trade and the Effects of Price Changes*, "IMF Staff Papers" 1969, no. 16(2), pp. 179-201.